

Kentauren fanget i labyrinten

Anmeldelse af Arne Melberg: Aesthetics of Prose

Undervejs i sit essay om den franske surrealisme vender Walter Benjamin sit blik mod tingsverdenen i Andre Bretons lille roman *Nadja* fra 1928. En fortegnelse over denne tingsverden udgør ikke alene nøglen til romanen, alt hvad surrealismen rummede af politisk potentiale, findes her, skriver Benjamin og fortsætter:

“Det var den [*Nadja*], der først stødte på de revolutionære energier, som viser sig i det ‘forældede’, i de første jernkonstruktioner, de første fabriksbygninger, de tidligste fotografier, i de genstande som begynder at dø ud, salonflyglerne, fem år gammelt tøj, de mondæne mødesteder, når modebølgen begynder at trække sig tilbage fra dem. (Benjamin: 184)

Det er en afgørende implicit pointe i essayet, at Benjamin til trods for, at han i 1929 var vel sent ude med sin karakteristik af surrealismen alligevel ankommer til tiden. Bevægelsen havde allerede tabt pusten på dette tidspunkt, men for “den tyske iagt-tager [...] nede i dalen” (ibid. 179) var dette netop en privilegeret udkigspost. Herfra kunne en kritisk analyse af surrealismen transformere bevægelsens uregerlige energier til et politisk kraftfelt. Benjamins essay forblev dog uden større betydning i samtiden, men det var blandt andet denne analyse, der lagde grunden til det historiefilosofiske greb i det store værk om Paris i det 19. århundrede, *Das Passagen-Werk* (1928-1940). På forunderlig vis begyndte effekten af Benjamins tænkning at aftegne samme struktur som tankebilledet i surrealisme-essayet i årene efter 2. Verdenskrig: Fra at være esoterisk ‘Geheimtip’ i årtierne efter Benjamins død bredte hans tænkning sig i 1960’erne og 1970’erne på de europæiske og amerikanske universiteter, og den blev her en egentlig normsættende diskurs i 1980’erne og 1990’erne. I dag, hvor modebølgen utvivlsomt har trukket sig tilbage, er teksterne igen beholdt aficionados. Eksempelvis har den italienske filosof Giorgio Agamben, der er en sådan aficionado, formået at genindskrive Benjamins tænkning i en samtidspolitisk kontekst, i værker som *Homo sacer* (1996) og *Stato di eccezione* (2005) (Undtagelsestilstand).

Også svenske Arne Melberg, professor i litteraturvidenskab ved Oslo Universitet, er Benjamin-aficionado, og i sin seneste bog, *Aesthetics of Prose* (2008), indtager denne da også en helt afgørende rolle. I modsætning til Agamben synes Melberg dog ikke tilsmilet af samme held som Benjamin ved både at være sent ude og ankomme til tiden. *Aesthetics of Prose*, der ud over Benjamins prosabegreb udviklet i romantikafhandlingen *Der Begriff der Kunstkritik in der deutschen Romantik* (1919) især tager Michel de Montaignes og Friedrich Nietzsches essayistiske prosa under behandling, er et prisværdigt og ambitiøst forsøg på at sammentænke tre af de vigtigste forfatterskaber i europæisk åndshistorie, og at gøre denne sammentænkning produktiv for en beskrivelse af især europæisk prosa fra de seneste 20 år. Men fordi bogen stort set er rensat for overvejelser om receptionen af Montaigne, Nietzsche og Benjamin og ikke mindst deres respektive virkningshistorie, synes den på besynderlig vis at falde uden for tiden. Eksempelvis kan det undre, at Melberg hverken nævner Giorgio Agambens *Idea de la prosa* (1982) eller Lacoue-Labarthe og Jean-Luc Nancys *Litteraire absolut* (1978). Begge værker har været helt afgørende for såvel den amerikanske som den europæiske diskussion af Benjamins prosabegreb. I stedet bruger Melberg uforholdsmæssig meget plads på en analyse af Benjamins såkaldte Reproduktions-essay, *Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit* (1935), et essay, der kun med meget god vilje kan siges at interessere sig for spørgsmålet om prosaens æstetik.

Samlende for Melbergs forståelse af Montaigne, Nietzsche og Benjamin er, at han her finder en skriftspraksis kendetegnet ved permanent bevægelse og uafgørlighed, en labyrintisk skrift, der på en og samme tid er litterær og filosofisk. I forhold til Montaigne kommer dette konkret til udtryk i en stadig vekslen mellem skepticisme og religiøs overbevisning. Men fordi Montaigne igen og igen søger at overskride denne position, hvilket udgør det særligt moderne ved hans stil og tænkning, bestemmer Melberg imperativet i dennes essayistiske projekt som "Keep writing!": "Only by writing Montaigne can construct the new, movable modern self so to speak. By writing, he shows that the unreliable and permanently changing reality is the only reality worth writing about." På tværs af tre århundreder, men uden synderlige overvejelser om dette tidsspænd, finder Melberg et lignende projekt hos Friedrich Nietzsche, om end det her specifikt vedrører samtidigheden af filosofisk og litterær stil. Denne samtidighed beskriver Melberg på følgende måde med et billede lånt af den tyske filosof Peter Sloterdijk: "Nietzsche writes a *centauric* text that never conforms to the hopeless oppositions of modern literature: the oppositions between concept and form, between thought and aesthetics, between fact and fiction." Det er gennem disse beskrivelser, at Montaigne og Nietzsche bliver eksempler på 'prosaens æstetik' ifølge Melberg, og herigennem at de kan ses som det historiske grundlag for ikke bare Walter Benjamins særlige essayform og kritiske tænkning, men også for forfattere som f.eks. Thomas Bernhard, Elias Canetti og W.G. Sebald. Denne opdatering af Montaigne og Nietzsche er afgjort interessant, og Melberg har et godt blik for korte og pointerede sammenligninger. Det bliver dog også en smule forceret, måske især fordi det litteratur- og receptionshistoriske ræsonnement ofres så lidt opmærksomhed.

Man kan i den forbindelse undre sig over, hvilket publikum bogen er rettet mod?

I forordet fortæller Melberg, at de fleste af bogens kapitler er oversatte artikler fra svensk, norsk og dansk. I engelsk oversættelse eller bearbejdning indtræder disse tekster dog i en helt anden akademisk sammenhæng, hvor diskussionen af f.eks. Montaignes, Nietzsches og Benjamins essayistiske projekter har stået på siden slutningen af 1980'erne. Det betyder naturligvis ikke, at alt er sagt i den forbindelse, eller at diskussionen ikke længere har relevans. Tværtimod. Men det synes at kræve en eksplicit motivation at tage denne diskussion op i 2008. Melberg vælger som sagt et andet spor og læser i stedet nyere europæiske prosaværker gennem Montaigne og Nietzsche.

Mere interessant end at følge denne aktualisering til dørs er det, at Melberg herudover indfører et diskret og måske mere overraskende tema i sin fremstilling, et tema, der vedrører litteraturens fremtidige form, dvs. i den digitale tidsalder. Melberg skriver f.eks.:

“ There is no denying that the internet develops both a new technology and a new media-situation. [...] The blog invites a 'life writing' that transforms traditional versions of sound, picture and writing into a new 'network' with interaction, design and performance as important components. The screen becomes an interface between self and society re-defining (or demolishing) traditional distinctions between private and public. This also has new implications for *prose*: the prose of reality diverts and disseminates in new interactions and networks.

I den efterfølgende diskussion fremhæver Melberg især litteraturens visuelle side som et aspekt, der vil spille en stadig vigtigere rolle i den digitale tidsalder. Det er svært at afgøre, hvor oprigtig Melbergs interesse for dette tema reelt er, men stort set alle de større kapitler afsluttes med et sådant diskret formuleret digitalt perspektiv, hvor netværkssamfundet, weblogs osv. introduceres. Til Melbergs diskussion af intensiveringen af litteraturens visuelle udtryk i den digitale tidsalder kunne man tilføje, at dette i lige så høj grad gør sig gældende i forhold til litteraturens auditive side, f.eks. i kraft af mp3-teknologier, lydbøger og digitale arkiver. En kunstner som canadiske Janet Cardiff har endvidere udforsket feltet mellem vandring og litteratur i sine litterære lydværker og demonstreret, hvordan arven fra f.eks. Nietzsche og Benjamin kan forvaltes i det 21. århundrede. Måske handler Melbergs næste bog virkelig om litteraturen i den digitale tidsalder, og hvis *Aesthetics of Prose* var den nødvendige omvej for at kunne skrive denne bog, der i den grad ville være velkommen og ankomme til tiden, er alt tilgivet.

Arne Melberg: *Aesthetics of Prose*. Oslo: Unipub, 2008. 182 sider, 229 NOK

Litteratur

Benjamin, Walter: *Fortælleren og andre essays* (red. Peter Madsen), Gyldendal: København 1996.